

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวางรากฐานการศึกษาของประเทศให้มั่นคงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาจะช่วยให้ประเทศมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ และมีจำนวนมากพอที่จะดำเนินงานด้านต่างๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นสถาบันวิชาการในระดับสูงที่มีความรับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตที่มีปัญญา และมีคุณธรรมเพื่อช่วยพัฒนาประเทศ ตามภารกิจสำคัญที่มหาวิทยาลัยต้องมีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพระดับสูง การให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการวิจัย เพื่อส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้ค้นคว้าหาความรู้และวิชาการใหม่ๆ เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ การจัดพิมพ์ผลงานวิจัยเพื่อเผยแพร่ ตลอดจนฝึกฝนให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และนำผลงานวิจัยมาช่วยในการ แก้ปัญหาด้านต่างๆ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตระหนักถึงความสำคัญของศึกษาระดับอุดมศึกษาดังกล่าว ได้เริ่มก่อตั้งจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาใน พ.ศ. 2511 และได้ยกฐานะขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม จนกระทั่งใน พ.ศ. 2537 ได้แยกตัวเป็นเอกเทศภายใต้ชื่อ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 111 ตอนที่ 54 ก, 2537) มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีการพัฒนาและมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ชุมชนและจังหวัดใกล้เคียง เป็นการพัฒนาการศึกษาเพื่อเป็นรากฐานต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล ชุมชน และประเทศชาติ และใน พ.ศ. 2540 ได้ขยายการศึกษาไปสู่จังหวัดอุดรธานีและนครพนม คือ ศูนย์การศึกษาอุดรธานี และ วิทยาเขตนครพนม มีการจัดการศึกษาโดยใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบวีดิทัศน์สองทางเป็นหลักร่วมกับการจัดให้มีอาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ผู้ช่วย และการมีระบบต่อเชื่อมอินเทอร์เน็ต ระหว่าง 4 จังหวัด คือ มหาสารคาม อุดรธานี นครพนม และ กรุงเทพมหานคร (รายงานประจำปี 2540 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541 : 26)

ใน พ.ศ 2543 มหาวิทยาลัยมหาสารคามจัดการศึกษาทั้งสิ้น 9 คณะ และ 1 โครงการจัดตั้งคณะ มีนักศึกษาจำนวน 2 ระดับคือ ปริญญาตรีและปริญญาโท เปิดสอน 64 สาขาวิชา ซึ่งเป็นหลักสูตรปริญญาตรี 45 สาขาวิชา และปริญญาโท 19 สาขาวิชา (ข้อมูลพื้นฐานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2542, 2543 : 35-38) โดยมีสาขาวิชาต่างๆ ครอบคลุมทั้งสามกลุ่ม คือ กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ (คู่มือนิติระดับปริญญาตรีระบบพิเศษ ปีการศึกษา 2542, 2542 : 3) นักศึกษามีทั้งในระบบปกติและระบบพิเศษ นักศึกษาระบบปกติมีการเรียนเฉพาะเวลาราชการ ปีการศึกษาละ 2 ภาคเรียน คือ ภาคต้นและภาคปลาย ในขณะที่นักศึกษาระบบพิเศษมีการเรียนทั้งในและนอกเวลาราชการ ปีการศึกษาหนึ่งมี 3 ภาคเรียน คือ ภาคต้น ภาคปลาย และภาคฤดูร้อน การจัดการศึกษาในระบบพิเศษจะเปิดโอกาสให้บุคคลที่ประกอบอาชีพอยู่ได้มีโอกาสเข้าศึกษา หรือเพื่อยืดหยุ่นเรื่องเวลาเรียนให้กับผู้เรียน เนื่องจากนักศึกษาระบบพิเศษมักมีงานประจำและใช้เวลานอกจากการทำงานมาเรียน หรือต้องการมาเรียนโดยไม่ต้องลาศึกษาต่อ (คู่มือการศึกษาระดับปริญญาตรี 2543-2546, 2543 : 38-39) ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาเขตมหาสารคาม มีนักศึกษาทั้งในระบบปกติและระบบพิเศษ ในขณะที่ศูนย์การศึกษาอุดรธานีและวิทยาเขตนครพนมมีนักศึกษาเฉพาะระบบพิเศษ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นการศึกษาค้นคว้าและการทำวิจัยเป็นหลัก นักศึกษาต้องแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากทรัพยากรสารสนเทศที่ปรากฏหลายรูปแบบและมีให้บริการในแหล่งสารสนเทศ ถ้านักศึกษาได้รับสารสนเทศที่มีคุณค่ายอมทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ผลการศึกษาค้นคว้า วิจัย มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ (Kaye, 1995 : 37) ดังนั้น การใช้ทรัพยากรสารสนเทศจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในการประยุกต์ใช้วิทยาการให้เกิดความชำนาญมากขึ้น (Charp, 1994 : 8) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายในการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาที่กล่าวไว้ว่า นักศึกษาจะต้องมีความสามารถในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศจากเอกสารและสื่อต่างๆ มีการแยกแยะสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ สามารถถ่วงถ่วงและนำมาใช้ประโยชน์ ตลอดจนสามารถแสวงหาสารสนเทศจากการเรียนรู้ จากประสบการณ์ สามารถใช้วิจารณ์ญาณ เพื่อการแก้ปัญหา มีความรู้และรู้รอบ (ทบทวนมหาวิทยาลัย, 2539 : 222)

ทรัพยากรสารสนเทศ หมายถึง วัสดุที่บันทึกข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ที่เป็นเหตุการณ์ ความคิด ประสบการณ์ของมนุษย์ โดยใช้ภาษา สัญลักษณ์ ภาพ รหัส และลักษณะอื่นๆ ที่สามารถสื่อสารได้ โดยบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สื่อตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร จุลสาร เป็นต้น สื่อไม่ตีพิมพ์ เช่น เทปบันทึกเสียง วิทยุทัศน์ ไมโครฟิล์ม เป็นต้น และ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น สารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต แผ่นซีดีรอม และฐานข้อมูล เป็นต้น (วงศ์สว่าง เชาว์ชุตติ, 2539 : 11 ; Fisher, 1995 : 30 ; Kaye, 1995 : 16.) ทรัพยากรสารสนเทศสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายทาง ได้แก่ ใช้ค้นคว้าหรือตอบคำถามเฉพาะเรื่อง เป็นแหล่งการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ และเป็นแหล่งให้ความเพลิดเพลินและบันเทิงใจ (การค้นคว้าและเขียนรายงาน, 2540 : 17) ดังนั้น ทรัพยากรสารสนเทศจึงเป็นรากฐานที่จำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าของอารยธรรมและสังคมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ในการใช้ทรัพยากรอื่นๆ และเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการตัดสินใจ (แม่นมาส ขวลิขิต, 2533 : 6-9) โดยมีแหล่งสารสนเทศเป็นแหล่งจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่างๆ เพื่อให้บริการต่อผู้ใช้

แหล่งสารสนเทศเพื่อการค้นคว้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีทั้งแหล่งภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคามและแหล่งภายนอกมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญสนับสนุนแหล่งสารสนเทศภายในมหาวิทยาลัยโดยจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักวิทยบริการ สำนักคอมพิวเตอร์ ศูนย์สารนิเทศอีสานสิรินธร สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน ศูนย์พัฒนาทรัพยากรสารสนเทศการเรียนรู้ ศูนย์ข้อมูลการเมืองท้องถิ่น และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช เป็นต้น (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542 : 18-19) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นแหล่งบริการสารสนเทศตามหลักสูตรและนโยบายของมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยของนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรในมหาวิทยาลัย ได้จัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายรูปแบบเพื่อให้บริการแก่นักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้หลัก

ที่ผ่านมาทีมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มี 4 เรื่อง ได้แก่ การวิจัยของมนัส สายเสมา (2530) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุดในการทำปฏิญานิพนธ์ของมหาบัณฑิตและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2523-2526 กรรณิการ์ ภูผาธรรม (2541) ศึกษาเรื่อง สภาพและความต้องการของผู้ใช้บริการสำนักวิทยบริการ มะลิวัลย์ น้อยบัวทิพย์ และอารยะ เสนาคูณ (2541) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการสื่อสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ในสำนักวิทยบริการ ประพนอม นามษร (2542) ศึกษาเรื่อง ปัญหาในการใช้บริการซีดีรอมของนักศึกษาปริญญาโทในสำนักวิทยบริการ

งานวิจัยดังกล่าวเป็นการศึกษาเฉพาะผู้ใช้สำนักวิทยบริการเท่านั้น โดยศึกษา กลุ่มนักศึกษาปริญญาโท บริการของสำนักวิทยบริการ รูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ และปัญหา ในการใช้สำนักวิทยบริการ แต่ในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศนักศึกษาใช้ทรัพยากรสารสนเทศ รูปแบบต่างๆ หลายรูปแบบและจากแหล่งต่างๆ หลายแห่ง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยมีขอบเขต การศึกษาครอบคลุมนักศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท และศึกษาสภาพการใช้ ทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบทั้งสื่อตีพิมพ์ สื่อไม่ตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แหล่งสารสนเทศ ที่ใช้ รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้น ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางต่อการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของ แหล่งสารสนเทศในมหาวิทยาลัยมหาสารคามให้สอดคล้องกับการใช้ของนักศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา

1. การใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามในด้าน วัตถุประสงค์ รูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ ภาษา เนื้อหา แหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ และความถี่ในการใช้
2. ปัญหาในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาสารคามส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ ในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการทำรายงาน ใช้ตำรา และใช้ทรัพยากรสารสนเทศภาษาไทย ส่วนนักศึกษาปริญญาโทส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการทำวิทยานิพนธ์ ใช้วารสารวิชาการ และใช้ทรัพยากรสารสนเทศภาษาอังกฤษ
2. นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยมหาสารคามส่วนใหญ่ใช้แหล่งสารสนเทศ ภายในสถาบันและประสบปัญหาในระดับมากในด้านจำนวนวารสารภาษาอังกฤษที่ต้องการใช้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงการใช้ทรัพยากรสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัย
 วิทยาเขตมหาสารคาม ที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2543* โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทั้งระบบปกติและ
 ระบบพิเศษ ในปีการศึกษา 2543 จำนวนทั้งสิ้น 10,267 คน จำแนกได้ดังนี้

1.1 ระดับปริญญาตรี   จำนวน 9,013 คน

1.2 ระดับปริญญาโท   จำนวน 1,254 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สุ่มมาจากประชากร
 โดยใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ได้จำนวน 458 คน
 จำแนกได้ดังนี้

2.1 ระดับปริญญาตรี   จำนวน 390 คน

2.2 ระดับปริญญาโท   จำนวน 68 คน

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

3.1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

3.1.1 ระดับการศึกษา

3.1.2 ระบบการศึกษา

3.1.3 คณะที่สังกัด

3.2 การใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

3.2.1 วัตถุประสงค์ในการใช้

3.2.2 รูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ

3.2.3 ภาษา

3.2.4 เนื้อหา

3.2.5 แหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้

3.2.6 ความถี่ในการใช้

3.3 ปัญหาในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

3.3.1 ด้านรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ

3.3.2 ด้านแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ

* สํารวจ ณ วันที่ 28 ตุลาคม 2543 สำนักทะเบียน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประกอบด้วยขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร
2. สร้างแบบสอบถามซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย แบ่งคำถามเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา ระบบการศึกษา และคณะที่สังกัด โดยใช้คำถามแบบกำหนดให้ตอบและแบบปลายเปิด

ตอนที่ 2 สภาพการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ ได้แก่ วัตถุประสงค์ รูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ ภาษา เนื้อหา แหล่งทรัพยากรสารสนเทศที่ใช้ และความถี่ในการใช้ โดยใช้คำถามแบบกำหนดให้ตอบและแบบปลายเปิด

ตอนที่ 3 ปัญหาในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศและข้อเสนอแนะ ได้แก่ ปัญหาด้านรูปแบบทรัพยากรสารสนเทศ และปัญหาด้านแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ โดยใช้คำถามแบบกำหนดให้ตอบและแบบปลายเปิด

3. ทดสอบความน่าเชื่อถือของของแบบสอบถามกับนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 46 คน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงแบบสอบถาม

4. รวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและขอความร่วมมือจากอาจารย์ในสถาบันช่วยแจกแบบสอบถามและรวบรวมข้อมูล

5. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศของแหล่งสารสนเทศในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ให้สอดคล้องกับการใช้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคามต่อไป